

Людмила Рожкова,

Сумський національний аграрний університет,

м. Суми,

6322382010@mail.ru

Сучасний краєзнавчий рух на Сумщині.

Сумщина – край з багатою історією, має давні традиції літописання. Історико – краєзнавчі дослідження були започатковані у XIX ст.. уродженцями Сумщини О. Лазаревським, М. Маркевичем, О. Марковичем. У XX ст.. значний внесок у вивчення історії, етнографії, культури краю здійснили краєзнавці П. Сапухін, Г. Нудьга, Л. Сапухіна, Г. Хвостенко, Б. Корогод, Г. Корогод, Б. Ткаченко.

Наприкінці 1980-х рр., в умовах активізації суспільно – політичного життя, значно зріс інтерес громадськості до різних аспектів вітчизняної історії, зокрема, до минулого рідного краю. Одним з перших неформальних об'єднань на Сумщині стало історико – краєзнавче товариство «Спадщина», яке активізувало свою діяльність 1987 р., у грудні 1989 р. провело установчу конференцію. Як зазначалося у зверненні ініціативної групи, «діяльність товариства спрямована на збереження, вивчення, поширення матеріальної та духовної спадщини народів нашого краю»[1,235 - 236]. Першими керівниками «Спадщини» були О. Шевченко (в подальшому очолив товариство «Просвіта») та викладач Сумського педінституту ім. А. С. Макаренка, дослідник історії Сум М. Манько[2].

Сучасний краєзнавчий рух на Сумщині представлений рядом як професійних, так і аматорських організацій, діяльністю музейних та освітніх закладів, окремих місцевих установ.

Діяльність обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців (2008 р. набула статус Національної як творче професійне об'єднання) бере початок з 1993 р.. На даний час Сумська обласна організація (СОО) НСКУ налічує 32 члени, з квітня 2010 р. очолює спілку дослідник історії козащини, зокрема, слобідських козацьких полків, О. Корнієнко[3]. Невирішеним залишається питання про власне приміщення спілки.

У своїй діяльності СОО НСКУ керується основними положеннями Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. [4,4-7]. Місцеві краєзнавці беруть участь у реалізації кількох державних науково – дослідних проектів. Зокрема, здійснюється науково – методична робота з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України». Опубліковані наукові праці з історії окремих міст і районів Сумської області[5,6]. Триває робота з підготовки обласного тому науково – документальної серії книг «Реабілітовані історією». В Сумській області планувалося видати три книги, до яких мали увійти дані щодо 15 тисяч репресованих. Але в ході роботи з архівними документами з'ясувалося, що кількість уродженців та мешканців області, репресованих, а згодом –

реабілітованих, складає близько 20 тисяч осіб. 2005 року вийшла друком перша книга обласного тому[7], друга була готова до видання ще 2007 року, проте опублікувати її не вдалося через недостатність фінансування. Триває робота над третьою книгою, створюється електронна база даних репресованих, яка вміщує документи Державного архіву Сумської області та архіву СБУ. Значна кількість справ (близько 8 тисяч) зберігаються в архівному підрозділі обласного управління МВС. Ці справи потребують перегляду, за попередніми оцінками, третина засуджених підлягає реабілітації. Місцеві краєзнавці сприяють підготовці багато - томного видання «Звід пам'яток історії і культури України», поповнюють пошуково – інформаційну базу «Книги пам'яті України».

Важливим напрямком діяльності СОО НСКУ є пам'яткоохоронна робота та наукова експертиза проектів державних органів, зокрема, історико – архітектурного опорного плану м. Суми[8].

До краєзнавчої роботи активно залучається дослідницька та викладацька спільнота Сумщини, інших областей України. Протягом 1990-х – 2011 рр. в Сумському державному педагогічному університеті відбулося 9 Всеукраїнських історико – краєзнавчих конференцій[9], а 2013 р. буде проведено I Міжнародну історико – краєзнавчу конференцію, тематика якої охоплює різні аспекти регіональної історії та культури. 2010 – 2011 рр. в Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти відбулися конференції, присвячені науково – методичним та практичним аспектам краєзнавства[10]. СОО НСКО проводить наукові зібрання і тематичні заходи, присвячені видатним краєзнавцям. Зокрема, традиційними стали організовані спільно з Державним архівом Сумської області «Петровські читання», присвячені публіцисту, автору понад 1500 публікацій, в тому числі, і з краєзнавчої тематики, Геннадію Петрову (1936 - 1996), який належав до кола шістдесятників. 2012 р. у Сумах був виданий збірник документів та матеріалів, що висвітлюють історію протестних настроїв та проявів інакодумства комуністичному авторитарному режимові на території Сумщини, починаючи з середини 1950 – х рр. до початку 1990 – х рр.[1].

Важливим напрямом роботи СОО НСКУ є організація просвітницьких заходів. 70 –ти річчю визволення міста було присвячено виставку архівних, фото документів, кінохроніки «Солдатська доля. Суми. Друга Світова війна. Різний погляд». Матеріали виставки інформують про військові формування, що перебували на території Сумської області, а також різні течії руху опору нацистським окупантам в період війни.

Значне місце патріотичному вихованню, координації пошуково – дослідницької роботи приділяють органи місцевого самоврядування, громадсько – політичні організації. У вересні 2013 р. управлінням молоді і спорту Сумської облдержадміністрації спільно з громадською організацією започатковано проект «Імена героїв на карті Сумської області». До травня 2014 р. зусиллями студентів, учнів планується підготувати збірник нарисів про 40 Героїв Радянського Союзу – уродженців краю.

Ще одним історико - культурним проектом, який був організований обласним центром позашкільної освіти та роботи з обдарованою молоддю, а також Українською академією банківської справи, є проект «Старовинні садиби Сумщини» [11]. У березні 2013 року відбулася обласна конференція учнівської молоді «Музейні скарби Сумщини: старовинні садиби», в червні - виставка дитячих робіт і краєзнавча експедиція «Кам'яні свідки минулих століть», заплановані мультимедійні екскурсії. Мета проекту - привернути увагу громадськості до вцілілих садиб, яких в області налічується кілька десятків. Лише окремі з них знаходяться в задовільному стані. Зразком може служити садиба Голіциних у Тростянці, де проведено реконструкцію та відкриті краєзнавчий музей і художня галерея. Більшість же - в аварійному стані.

Осередками вивчення та популяризації регіональної історії є місцеві музейні комплекси. Серед них слід відзначити, насамперед, національний заповідник «Глухів», державний історико – культурний заповідник у Путивлі, Лебединський, Конотопський краєзнавчі музеї. Ці установи проводять значну науково – дослідну, методичну, видавничу діяльність. Протягом останніх десяти років ними опубліковано ряд наукових та науково – публіцистичних видань краєзнавчого змісту [12,13,14]. Систематично, починаючи з 1995 р. видається журнал «Сумська старовина», з 2006 р. – «Сумський історико – архівний журнал». Обидва видання засновані центром історико – краєзнавчих досліджень, що діє при Сумському державному університеті (керівник – В. Звагельський).

Важливим засобом інформування широкого загалу щодо діяльності краєзнавчих організацій є електронні ресурси. 2011 р. було засновано Сумський історичний портал [15], він об'єднує історичні, архівні, краєзнавчі, бібліотечні та інші ресурси області. В майбутньому планується створення власного інформаційного ресурсу СОО НСКУ.

Поширенню та популяризації краєзнавства сприяють аматорські об'єднання, наприклад, Сумський історичний клуб ім. О. Булатовича, заснований у 2010 р. (керівник – С. Неговський), історико – краєзнавчий клуб «Охтирські гусари» (рік заснування - 2011).

Серію видавничих проектів здійснює створена при Сумській міській раді «Агенція промоції «Суми» - організація, орієнтована на популяризацію міста Суми серед сумчан, на українській та міжнародній арені. 2013 року було видано путівник Суми. Запрошуємо до знайомства» [16], в якому стисло висвітлюється історія та сучасність міста. Текст об'єднаний у 9 маршрутів районами міста, тому перед читачем постає широка картина подорожі Сумами. Назви маршрутів подаються з урахуванням історичних топонімів, в тому числі тих, що нині не вживаються. Путівник містить карти, схеми, довідковий матеріал і численні ілюстрації. Ще одним науково – популярним виданням, що побачило світ при підтримці Сумської міської ради, є «Історія символіки міста Суми» [17]. Видання присвячене минулому та сучасності символів міста яке розглядається крізь призму світової та вітчизняної історії вексилології, геральдики та сфрагістики.

Таким чином, краєзнавчий рух на Сумщині, що поєднує професійну діяльність і широкі громадські ініціативи, суттєво впливає на формування політики історичної пам'яті, як у загальнодержавному так і в регіональному аспектах.

Література

- 1.Інакодумство на Сумщині. Збірник документів та матеріалів (1955-1990 роки) Том 1 / Упорядники: Артюх В.О. , Іванущенко Г.М., Садівничий В. О. – Суми: видавничо – виробниче підприємство «Мрія-1»ТОВ, 2012. –300с.: іл.
- 2.М. Манько. Суми та сумчани у документах сучасників книга 2 (1685 – 2008)./ М. Манько. – Суми: ВВП «Мрія 1» ТОВ, 2008. – 436 с.
- 3.Корнієнко О.М. Нариси військової історії України. Сумський слобідський козацький полк 1659 – 1765 рр./О.М.Корнієнко.-К.:Наш час, 2008 – 488 с.
- 4.Краєзнавство.- 2012.- №1. – с. 4-7.
- 5.Кудинов Д. Мирополье. Исторический очерк./Д. Кудинов. – Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус»,2012.-268 с.
- 6.Чухно В.Е. История населенных пунктов Украины. Середино – Будский район Сумской области./ В.Чухно.-К.: Изд – во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013.-354 с.
- 7.Реабілітовані історією. Сумська область. У трьох книгах. Книга перша./ Ред. - вид. група книги Рубанов О., Гончаров О., Мамін Б., Самойлікова Г. – Суми, 2005. – 756 с.
- 8.Вечерський В.В. Історико - архітектурний опорний план м. Суми/ В.Вечерський // Праці Науково – дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Вип.8.-К.,2013.-21 – 39.
- 9.Матеріали ІХ Всеукраїнської історико – краєзнавчої конференції з міжнародною участю 24-25 лист. 2011 р.- Суми: Вид – во СумДПУ ім.. А.С.Макаренка, 2011. – 336 с.
- 10.Краєзнавство: науково – методичні та практичні аспекти. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково – практичної конференції 15 – 16 червня 2011 р.- Сум. обл. ін-т післядипломної пед. освіти.- Суми: РВВ СОІППО, 2011.- 164 с.
- 11.ДС експрес.- 2013.-№30(24 июля).-С.4.
- 12.Сіверщина в історії України. Зб. наук. праць. Вип. 6.-Київ – Глухів, 2013.- 548 с.
- 13.Путивльський краєзнавчий збірник. Вип. 6 / Держ. іст. –культ. Заповідник у Путивлі.- Суми: Ун. Книга,2010.-534 с.
- 14.Конотопські читання. Вип. 3.- Конотоп, 2012.-204 с.
- 15.Електронний ресурс. Режим доступу:<http://history.sumynews.com>
- 16.Суми. Запрошуємо до знайомства:путівник/ авт.. тексту Д.В.Кудінов – К.:Фолігрант, 2013.- 160 с.
- 17.Історія символіки міста Суми/ Д.В.Кудінов. – Суми: ТОВ «ДД «Папірус»,2013. – 60 с.